

25. Нирко О. Іван Шеремет, кобзар зі станиці Іракліївської // Кримська світлиця. – 2000. – №111-113. – 15 грудня. – С. 22.
26. Нирко О. Гетьманська бандура кубанського майстра М.О. Вереси // Третий кубанские литературно-исторические чтения. – Краснодар, 2001. – С. 139.
27. Нирко О. Світлина, оповита легендами // Науковий вісник українського історичного клубу. – Т.ІХ. – М., 2004. – 183-185.
28. Нирко О. «Бандура не продається!» (фрагментарна розповідь про кримського бандуриста Карпа Кобзаря-Лудильника (1870-1940) // Кримська світлиця. – 2003. – №31. – 1 серпня. – С. 12.
29. Нирко О. Андрій Цемко – митець із Ялти. – Рукопис. – Ялта, 2002.
30. Нирко О. Кобзар із кримського бескида Михайло Буханець (29.09. 1897-1975) // Кримська світлиця. – 2003. – №50. – 12 грудня. – С. 19.
31. Нирко О. «Дзвени, бандуро, в пам'яті моїй». – Рукопис. – Ялта, 2002.
32. Нирко О. Капелі – 35 (творча характеристика). – Рукопис. – Ялта, 1999.
33. Польовий Р. Нирко Олексій Федорович // Кубанська Україна. – К., 2002. – С. 99, 157, 178, 196, 302, 303; Ялтинський бандурист Олексій Нирко // Кобзарі в моєму житті. – К., 2003. – С. 62-65.
34. Сулій Н. Олексій Нирко – бандурист-педагог, дослідник кобзарства Криму та Кубані // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка та Національної академії України імені Петра Чайковського. Серія: Мистецтвознавство. – № 1(16). – 2006. – С. 43-49.
35. Суханова С. Ювілей Ялтинської капели бандуристів // Народна творчість та етнографія. – 2000. – № 5-6. – Листопад-грудень. – С. 116-117.
36. Чорний-Досінчук М. Олексій Нирко – бандурист-віртуоз // Свобода (Джерзі-Сіті, Нью-Йорк). – 1995. – № 82. – 3 травня. – С. 1; Кримські бандуристські // Християнський голос (Мюнхен). – 1991. – № 38. – 26 вересня. – С. 5
37. Януш О. Нирко Олексій Федорович // Тарас Шевченко і Крим: Енциклопедія-довідник. – Сімферополь: Таврія, 2001. – С. 118, 181-182, 287.
37. Яцків О. Кобзар-характерник // Вісник товариства української культури Кубані. – Краснодар, 2001. – № 1. – С. 3.

Nataliya Syliy

THE SCIENTIFIC-RESEARCH HERITAGE OF YALTYNSKYI BANDURA PLAYER,
AND PEDAGOGUE OLEKSA NYRKA

The article is devoted to the scientific and investigative activities of O.Nyrko. The main attention is concentrated on the 24-th kobzar's creations of author for the cognition and the analysis of his scientific works, consider the role of his activities for the history of kobzars of the Crimea and Cuban' and for the kobzar's creation at all.

Key words: kobza-piayer art, repertoire for bandura, epos, craftsman of bandures, national idea.

Оксана Миронова

РОЛЬ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ М. СТРИЯ ТА СТРИЙЩИНИ У РОЗВИТКУ МИСТЕЦЬКИХ
ТРАДИЦІЙ ГАЛИЧИНИ ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті висвітлюються проблеми створення хорового колективу «Боян» у Стрию та побудови центру культури Стрийщини – Народного діому на основі архівних матеріалів Стрийського музею ім. Остапа Нержанківського, краєзнавчого музею «Верховина» та тогочасної періодики.

Ключові слова: музичне життя та культура, хорові об'єднання, музичні осередки, культурно-мистецькі традиції.

Значне поживлення музичного життя, яке настало на західноукраїнських землях у 60-і рр. XIX ст., поставило перед громадськістю питання про тісніше згуртування місцевих музичних сил, передусім хорових колективів, які могли б обслуговувати ті або інші мистецькі заходи. У Львові на той час існували два досить значні центри співацької культури: хор духовної семінарії та хор Ставропігійської бурси, заснований у 1831 р. Обидва колективи виховали чимало співаків, знавців і любителів музики. Проте режим культових закладів, якими були і семінарія, і Ставропігія, не сприяв розвиткові світської музики. Хори лише зрідка брали участь у публічних концертах і аж ніяк не могли компенсувати відсутність світських музичних об'єднань.

Перша спроба заснування українського музичного товариства в Галичині пов'язана з датою 15 листопада 1861 р. [4, 67]. Віце-маршалкові галицького сейму Юліанові Лаврівському вдалося отримати дозвіл на відкриття «Руської Бесіди» у Львові. Товариство мало на меті організацію українського професійного театру. Для цього завдяки популяризації театральної справи в Галичині, а відтак і фінансової підтримки громадськості почали викінчувати концертний зал Народного Дому у Львові, докуповувати все необхідне для театру та займатися кадровими питаннями. Одночасно «Руська Бесіда» вже організувала музично-декламаційні вечори, на яких могли проявити свої здібності молоді виконавці-співаки, диригенти, студентські хори, актори. Перший такий музично-декламаційний вечір відбувся під час урочистого відкриття «Руської бесіди», а наступний – 26 лютого 1862 р. Звичайно ж, для майбутнього театру як музично-драматичного був необхідний відповідний репертуар та антрактова універсальна музика. Тому в 1863 р. засновано у Львові співоче товариство. Хорове об'єднання, створене з ініціативи товариства «Руської бесіди», мало на меті підготувати кадри співаків для майбутньої театральної трупи [3, 42-43].

Перша вистава театру «Руської Бесіди» відбулася у Народному Домі Львова 29 березня 1964 р. Це стало одним з найбільших свят для всіх галичан. На початку виконано увертюру М. Вербицького (спеціально замовлену композиторові до цього свята, і написану ним впродовж зими 1862-1863 рр. [4, 68]). Для відкриття театального сезону вибрано виставу «Маруся», перероблену з повісті Г. Квітки-Основ'яненка та з музикою Вінкента Квятковського. Примітно оригінальним і по сьогодні залишається те, що в антрактах оркестр грав коломийки Тимпільського та ін. [2].

Через деякий час А. Вахнянин поновив спробу надати аматорському рухові організованих форм. У 1870 р. ним засновано хорове товариство «Теорбан» («Торбан»), при якому з перших днів функціонування діяв гурток навчання гри на інструментах, названий «Музичною школою». Керівником «школи» був польський композитор і теоретик М. Гуневич. Але товариство не знайшло належної підтримки у громадськості Львова, вся організація «Торбана» здійснювалась одним Вахнянином. Внаслідок матеріальних труднощів, через рік після заснування, діяльність колективу почала занепадати і незабаром зовсім припинилася.

Поява музичних об'єднань позитивно вплинула на якість і кількість концертів та музичних вечорів. Це яскраво проявилось особливо у 80-х роках XIX ст., коли в Західній Україні сформувалось вже декілька визначних хорових колективів.

Одним з них був молодіжний хор «Академічного братства», діяльність якого розпочалась із згаданих уже артистичних мандрівок. У 1885 р. хор очолив талановитий диригент і громадський діяч О. Нижанківський (1863 - 1919). За час його керування зріс мистецький рівень хору, а студентські «артистичні прогульки» перетворились у справжні гастрольні поїздки кращих співаків і музикантів. Число учасників за таких обставин зменшилось від 40-50 до 12-16-ти чоловік, так званої дванадцятки і шістнадцятки виключно добірних музикантів.

Діяльність численних хорових колективів, передусім хору «Академічного братства», підготувала відповідний ґрунт для створення масової організації, яка об'єднала б і згуртувала музичні сили Західної України та піднесла б їх на справді професійний рівень. Конкретним проявом цих нагрітих вимог стало заснування у Львові музично-співацького товариства «Львівський Боян». Згадку про ідею створення хорового товариства знаходимо в машинописі від листопада 1903 р. за підписом М. Волошина, голови Івана Реваковича та др. Юліана Кмити, писаря: «Посередній почин до заснування Львівського Бояна дали артистичні прогульки з хором (чи то 12-ки, чи 16-ки) під упра-

вою знаменитого нашого диригента О. Нижанковського, а значіння таких прогульок спонукало виділ Руської Бесіди, що в році 1891 закупив фортеп'яні і скликав перші збори загальні Львівського Бояна на день 2 лютого 1891. Збори під проводом о. П. Бажанського вибрали перший виділ, до котрого ввійшли: проф. В. Шухевич яко голова, др. Ст. Федак яко місто голова (заступник – О. М.), проф. Н. Вахнянин яко диригент, п. Євгенія Хандерис яко виділові. А п. Берта Ганінчак і Д. Січинський яко заступники – і ухвалили статут товариства». Збори прийняли регулямін (правила) і статут, які чітко визначали мету і завдання товариства. 2 лютого 1891 р. вважається датою заснування хорového товариства «Львівський Боян».

Як бачимо, «Львівський Боян» ставив перед собою великі завдання у справі пропаганди музичного мистецтва серед населення і розвитку української музики, а внутрішнє життя товариства було визначене точними, добре продуманими правилами. Крім того, до завдань «Бояна» входили також організація музичної школи, нотного видавництва і бібліотеки, влаштування конкурсів на кращі композиції тощо, про що йдеться у четвертому параграфі статуту. Як відзначає музикознавець М. Загайкевич, „своєю структурою «Боян» наближався до тогочасних західноєвропейських філармоній та академій, що охоплювали різні галузі музичного життя” [3].

Діяльність «Бояна» розвивалась дуже інтенсивно і насичено. У лави товариства вступала молодь, численні аматори музики і співу. Вже 28 березня 1891 р. відбувся перший прилюдний виступ хору «Боян», приурочений до Шевченківських свят. У тому ж році, крім концертів у Львові, відбулись гастрольні виїзди хору до Станиславова, Стрия, Лавочного. Наприкінці 1891 р. «Боян» удостоївся честі репрезентувати українське мистецтво на святкових концертах у Празі, влаштованих з нагоди відкриття чеської Крайової виставки.

На зразок «Львівського Бояна» по усій Східній Галичині почали творитися подібні хорові товариства: в Перемишлі (1891), Бережанах (1892), Стрию (1894), Коломиї (1893), Станиславові (1895), Чернівцях (1899), Тернополі (1901), Снятині (1901), Самборі (1914), Дрогобичі (1922), Тереховлі, Калущі, Перемишлянах, Бориславі, Сяноці, Бродах, Болехові, Садгороді, Вишнівцях, Заставні, Кіцмані, Вижниці, Чорткові (кін. 20-х – поч. 30-х рр. ХХ ст.). Сітка товариств шириться і на Наддніпрянську Україну – в Київ та Полтаву, також в діаспору – у Нью-Йорк та Детройт (США), у Вінніпег (Канада) [9].

Диригуючи хором академічної гімназії, О. Нижанківський напрацював великий репертуар і проводив мандрівні концерти в Галичині, Закарпатті й Буковині. Вони були дуже популярними, і для подальших гастролей хор розділювався на дві мандрівні частини – східну і західну. Диригентом другої мандруючої частини хору – «шістнадцятки» був брат Остапа, Володимир Нижанківський (1865-1903), який у 1894 р., (а за спогадами сестри, Осипи Нижанківської-Бобикевич – у 1892 р.) організував у Стрию хор «Кружок музичний», що за структурою і завданнями був цілком аналогічний «Львівському Боянові». ¹ І справді, у 1901 р. його перейменовано на «Стрийський Боян». Про це читаємо у згадуваних вище матеріалах, а саме – в машинописі від 1903 р. за підписами голови Івана Реваковича та др. Юліана Кмити, писаря: «За ініціативою посла Др. Євгена Олесницького і бл. п. о. Нижанковського основали в р. 1894 стріяни при Тов. «Руске Касино в Стрию» «Кружок Музичний». Окремого товариства не завязано з огляду на малу кількість членів. Кружок мав писаний регулямін о 19 параграфах. В р. 1901 переіменовано кружок в окреме товариство «Стрийський Боян», оперте на статутах, уложених на лад «Львівського Бояна». З огляду, що властива заслуга існування товариства припадає основателям кружка, – подаємо основателів кружка, а не товариства по імені, суть то: Др. Євген Олесницький посол і адвокат, бл. п. о. Володимир Нижанковський, бл. п. о. Олекса Бобикевич, Іван Вахнянин проф. ц. к. гімн. Членів дійсних в часі оснований було 19, з чого 9 женщин, членів спомагаючих не було і нема. Товариство поставило собі за задачу плекане головно українсько-національного співу як хорального, так сольового. Ціль сю старався і стараєсь Боян осягнути через спільні вправи, продукції музикальні, товариські вечерниці, прогульки та удержуване

¹ Сьогодні маємо достовірну інформацію про те, що «Стрийський Боян» як хорове товариство організовано в 1894 р. Дата, яку наводить Осипа-Нижанківська-Бобикевич стосується насамперед концертуючої групи, очолюваної Володимиром Нижанківським.

музичної бібліотеки).

Як бачимо, спочатку в хорі брало участь 19 осіб, але з часом кількість хористів зростає до 49. Заняття колективу проводились регулярно два рази в тиждень, на яких вивчались твори українських, західноєвропейських композиторів та народні пісні. В. Нижанківський – талановитий, енергійний диригент – зумів за короткий час досягнути помітних результатів, що дало можливість «Стрийському Боян» за місяць після заснування виступати зі своїми першими концертами в містах Стрию та Жидачеві: «Першим диригентом товариства, котрий відтак коло існування і розвою поклав великі заслуги, був о. Володимир Нижанковський; під его діригентурою відразу станув Боян на кріпкій основі і вже в місяць по завязанню дав кружок удачний концерт».¹ Через місяць «Стрийський Боян» проводить низку концертів в Стрию та Трускавці за участю С. Крушельницької. Цікаво те, що вже в перших концертах виконується складна та різноманітна програма, яку подаємо в оригіналі:

1. Вербицький «Заповіт» – виконує хор.
2. Кумановський – «В'язанка українських народних пісень» – хор.
3. Варламов – «Красний сарафан» – дуєт скрипок в супроводі фортепіано.
4. Топольницький – «Quodlibet» – хор.
5. Лисенко – «Верховина» – хор.

Вперше цього року в Стрию «Боян» дає для дітей концерти, на яких виконується і опера «Коза-Дерева» М. Лисенка.

У 90-х рр. XIX ст. по всій Галичині були поширені Шевченківські концерти, та в Стрию до виникнення «Бояна» вони не організовувались власними силами. На Шевченкові дні приїздив з концертами «Львівський Боян». Аж у 1895 р. «Стрийський Боян»² святково відзначає Шевченківські дати і дає концерт за участю С. Крушельницької, І. Левицького та диригента «Львівського Бояна» О. Нижанківського, під керуванням якого хор вдало виконав: «Хустину» Г. Топольницького, «Руську пісню» («До руської пісні» – О. М.) В. Матюка, «Туман хвилями лягає» М. Лисенка.

Інші номери програми виконували солісти. Як засвідчили місцеві часописи, концерт пройшов дуже вдало, зал зірвався гучними оплесками і довго не відпускав виконавців зі сцени. З цього часу річницю смерті Кобзаря «Стрийський Боян» відзначав регулярно кожного року. З 1895 р. «Боян» починає виїжджати з концертами по навколишніх селах. Так, 25 червня «Боян» дав концерт в селі Любінцях, який надзвичайно сподобався селянам.

У липні 1895 р. В. Нижанківський захворів і був змушений тимчасово припинити роботу в хорі: «У липні 1895 обняв діригентуру о. Гавриш з Синевідська і за его часів в р. 1895 дав кружок по раз перший концерт в пам'яті Тараса, а від того часу обходить Боян гідно і велично кожен річницю смерті Кобзаря» [8, 5]. Під керівництвом нового диригента товариство у 1896 р. дає шевченківські концерти – один для громадян Стрия, другий в Стрию спеціально для селян. На цей концерт з навколишніх сіл з'їхалось дуже багато народу. Селяни читали свої вірші, солісти з окремих сіл співали українські пісні, а хор «Бояна» виконав: М. Лисенка – «Ой, пушу я кониченька», І. Воробкевича – «Задзвенімо», Ф. Колесси – «Вулицю», Г. Топольницького – «Хустину», О. Даргомижського – «Ночевала тучка золотая» – інструментальне тріо. Концерт на честь Шевченка перетворився на фестиваль української пісні.

«Від половини р. 1897 до червня 1898 в кружку застій по причині браку діригента; відтак обнімає діригентуру о. Вол. Нижанковський і розпочинає свою діяльність визначним концертом при співучасті п-ни Сальомеї Крушельницької, а в недовзі потім концертом на дохід погорільців села Дідушиць» [8, 6]. Зимом цього ж року «Боян» брав активну участь в ювілейному концерті до 100-річчя «Енеїди» Івана Котляревського у Львові і дав у Стрию концерт на його честь.

У 1899 р., крім концертів у Стрию, «Боян» виїздить із виступами в Долину, Болехів, Рожнятів. «...То все свідчить про се, що діригент ...о. Володимир був для кружка добрим опікунчим духом

¹ Цитовано згадуваний машинопис.

² Незалежно від офіційного заснування хорового колективу «Стрийський Боян» у 1901 р., за хоровим гуртом «Музичний Кружок» (дата створення 1894 р.) під керівництвом Володимира Нижанківського закріпилася назва «Стрийський Боян».

і довів кружок до гарного розвитку» [8, 7].

У 1900-1914 рр. диригентом «Стрийського Бояна» стає О. Нижанківський, який проживає тепер в с. Завадові біля Стрия. В цих роках «Боян» досягає найбільшого розквіту, за рівнем виконавства зрівнюється з товариством «Львівський Боян». Хор дає тепер щонайменше по три-чотири концерти в Стрию і, крім цього, дуже багато концертів в інших містах та селах: Дрогобичі, Самборі, Долині, Калуші, Болехові, Сколе, Рожнятові, Гребенові та ін.

З найвдаліших виступів того часу потрібно виділити концерти у Стрию при співучасті О. Мишути (1901 р.) та з творів Д. Бортнянського (1751-1825), присвячений ювілею композитора (1901 р.), на якому виконувались 15, 28, 32 та 37-ий концерти¹ автора. З січня 1901 р. «Стрийський Боян» вже мав своє постійне місце для «проб» і концертів – Народний Дім.

Наприкінці ХІХ ст. українці Стрия лише мріяли створити свій осередок культури. Не маючи власного приміщення, українська громада для задоволення своїх культурних потреб орендувала єврейський готель «Під чорним орлом» на Ринку. Тут відбувалися аматорські вистави, звучала українська вокальна та інструментальна музика.

Ідея будівництва Народного дому гостро постала перед громадою Стрия після організації в місті Товариства «Просвіта» в 1892 р. і була підтримана місцевою інтелігенцією, відомими міщанами на зборах 15 січня 1893 р. Активна діяльність комітету, агітація робили свою справу. Люди, які відчували відсутність української домівки, всіма силами допомагали будівництву. Допомогали українці з інших міст. Своєю лепту внесли митрополит Андрей Шептицький, єпископ Станиславівський Григорій Хомишин і Перемишльський Костянтин Чехович, товариство урядників і священників Львова, відомий політичний діяч Кость Левицький, Юліан Романчук, Ольга Кобилянська, доктор Іван Горбачевський з Праги та ін.

Спорудження Народного дому в Стрию відкрило добру нагоду підняти на високий щабель українську музику, дати їй можливість звучати у виконанні знаменитих музик-професіоналів. Уже в день відкриття Народного дому, 1 січня 1901 р. музиці тут було віддано особливу честь і шану. Про це свідчать репортажі, надруковані в січневих числах «Діла» за 1901 р. [1].

Українські провідники, розпочинаючи будову Народного дому, подбали про його залу і сцену. На їх запрошення відомий у Галичині архітектор Іван Левинський запропонував стрийській громаді чудовий проект. Про це відзначається в тому ж репортажі «Діла»: «Його зала – не лиш найбільша зала в Стрию, але, мабуть, найбільша з усіх зал провінціальних. Вона не уступає величиною залі Народного дому у Львові». І дійсно, простора зала Народного дому була розрахована більш як на тисячу глядачів.

Першим музичним колективом, який виступив на сцені Народного дому того ж таки першого січня, був чоловічий хор «Стрийський Боян». У його виконанні прозвучала кантата о. Остапа Нижанківського на слова Олекси Бобикевича «Вітайте нам гості» у фортепіанному супроводі на чотири руки. Диригував хором сам композитор, автор кантати. Музикознавці визначають цей твір чи не найкращим серед творів кантатного типу в хоровій творчості О. Нижанківського. Виконання цієї кантати надало особливої краси й величі народному святу в Стрию.

Як вже згадувалось, О. Нижанківський очолив «Стрийський Боян» усього за два місяці перед відкриттям Народного дому і за цей короткий час зумів поставити колектив на належний рівень. Акомпанувала хором спочатку сестра Нижанківського Осипа Бобикевич, згодом її син Остап Бобикевич, а після від'їзду Остапа зі Стрия – син композитора Нестор. Пізніше концертмейстером хору був музикант-професіонал Гарнер, який працював з колективом довгий час.

З першого дня Народний дім долучився до активної роботи за піднесення національної, духовної, культурної свідомості українців. Він став осередком, до якого тягнулись жителі всієї Стрийщини. Почався ріст філій «Просвіти» по селах. Організовувались читальні, бібліотеки, хори, театральні групи. Життя українців набувало цілеспрямованості. Значна увага приділялась економічним питанням. На базі «Просвіти» і Народного дому організувались товариства «Сільський господар», «Молочарська спілка», яка переросла в «Маслосоюз», «Союз кооператив», «Каса задаткова».

¹ Це був один з перших тематичних концертів у Галичині.

До Народного дому тягнулись молодіжні організації «Сокіл», «Пласт». Народний дім і «Просвіта» стали центром українського життя Стрийщини, як культурного, так і економічного.

Вже з 2 січня 1901 р. почалась активна підготовка до Маланчиного вечора, який відбувся 13 січня – зустріч Нового року за старим стилем.

Протягом 40 років у Народному домі вирувало культурно-мистецьке і політичне життя. Адже він став домівкою для всіх українських товариств у Стрию: «Просвіти», «Міщанської бесіди», «Руського казино» (з 1920 р. «Українського казино»), українського театру, «Стрийського Бояна», «Союзу українок».

У 1903 р. «Стрийський Боян» бере активну участь у ювілейному концерті М. Лисенка у Львові, а потім і в себе дає концерт, на якому виконує такі складні твори, як кантату М. Лисенка на слова Т. Шевченка «Радуйся, ниво непоплита» та хор «Туман хвилями лягає» з опери «Утоплена» (лібрето за М. Гоголем М. Старицького).

«Боян» виконував багато творів і західноєвропейських композиторів. У 1904 р. відбувся концерт, на якому прозвучали твори Ф. Мендельсона «Христос», Р. Шумана «Цигани», твори Й. С. Баха, Р. Вагнера. Часто «Стрийський Боян» давав концерти за співучастю виконавців «Львівського Бояна». Наприклад, в концерті 1904 р. брав участь смичковий квартет музичного гуртка «Львівського Бояна» під керівництвом О. Бережницького, а на Шевченківському концерті в 1906 р. виступали соїсти «Львівського Бояна» – Анна Крушельницька, Михайло Волошин, Богдан Вахнянин.

Крім того, на сцені Народного дому постійно проходили вистави українських галицьких театрів, зокрема театру «Руська бесіда» та театру Стадника зі Львова, театру «Заграва». На стрийській сцені виступали театри з Бережан та Коломиї. Розгорнув свою діяльність і Стрийський театр під орудою Володимира Нижанківського.

У 1905 р. на сцені Народного дому декілька вистав зіграла трупа Миколи Садовського з Великої України. У ній грала неперевершена Марія Заньковецька. Гра корифеїв українського театру, які разом з Кропивницьким, Старицьким, Карпенком-Карим, Саксаганським творили перші професійні театри на Україні, залишила незабутнє враження у стрийській театральній громаді. Їхня гра стала прикладом для стрийських аматорів, які були зачаровані славою найвідоміших акторів.

Стрийського глядача захоплювали своєю грою відомі актори Галичини: подружжя Рубчаків, Стадників, Леся Кривицька, Михайло Коралевич зі Стрийщини (с. Фалиш), Іван Біберович (чоловік Іванни Коралевич, також із Фалиша: Михайло та Іванна – брат і сестра). Іванна на цей час вже покинула сцену і грала дуже рідко. Пізніше на сцену Народного дому виходили Лесь Курбас, Амвросій Бучма, Василь Юрчак, видатний український тенор Модест Менцинський, Володимир Блавацький.

У 1909 р. у Народному домі слухав виступ «Стрийського Бояна» М. Лисенко, який їхав з Києва у Німеччину на лікування. Він дав дуже високу оцінку хором і його диригентові О. Нижанківському. Вдруге О. Нижанківський зустрів М. В. Лисенка у Києві, вже на смертному одрі. При таких сумних обставинах керівник «Бояна» виголосив поминальну промову.

У 1912 р. в концерті «Стрийського Бояна» бере участь солістка зі Львова Олександра Любич-Парахоняк¹. Та все ж найкращим був концерт хору за участю М. Менцинського.

При «Бояні» збирається й укомплектовується велика нотна бібліотека. У 1913 р. відкривається музична школа, яка пізніше буде перейменована у філію Львівського вищого музичного інституту ім. М. Лисенка. Активним учасником «Стрийського Бояна» був молодий Ф. Колесса, який разом з О. Нижанківським їздив до Львова на з'їзд «Боянів» як представник «Стрийського Бояна» [5, 544].

¹ Любич-Парахоняк Олександра Іванівна (справжнє – Парахоняк, 14.III 1892, м. Станиславів, – 23.II 1977, м. Винники, Львівської області) – українська співачка, лірико-драматичне сопрано. Навчалась у Львівській (1912 – 1914 рр.) та Варшавській (у О. Мишуги) консерваторіях. У 1917 – 1937 рр. виступала на оперних сценах Львова, Кракова, Познані, Торуня, Бидгоща. Партії: Оксана («Запорожець за Дунаєм» Гулака-Артемовського), Наталка («Наталка-Полтавка» Лисенка), Тетяна («Євгеній Онегін» Чайковського), Аїда (однойменна опера Верді). Співала в хорах товариства «Боян» і «Бандурист».

У 1913 р. в Народному домі знову було велике свято – Стрийщина відзначала 40-літні роковини з часу літературної діяльності Івана Франка. Відбувся великий концерт «Стрийського Бояна», де виконувались твори М. Лисенка на слова ювіляра, зокрема потрясла зал могутня пісня «Вічний революціонер».

У 1914 р. в Народному домі знаменитий актор і режисер-новатор Лесь Курбас організував відзначення 50-літнього ювілею галицького театру (заснований у 1864 р. при товаристві «Руська бесіда»). Сам Курбас виступав з палкою і натхненною промовою, що дуже схвилювало учасників святкового вечора [7].

Під час Першої світової війни, пізно восени 1914 р., російські війська вдруге зайняли Стрий. Народний дім не знищили, а використовували у своїх цілях. Можливо, у цьому зіграв роль напис на фасаді «Руському народові»¹.

У лютому 1919 р. за часів ЗУНРу Народний дім приймав високих гостей. Львівський Новий театр під керівництвом Катерини Рубчак давав виставу для січових стрільців та вояків УГА. На виставі були присутні президент ЗУНР Євген Петрушевич та Головний Отаман УНР Симон Петлюра, які вели переговори з Юзефом Пілсудським у Ходорові [7].

У квітні 1919 р. на сцені Народного дому виступала хорова капела Олександра Кошиця, яка вирушала в концертну подорож по країнах Європи. По дорозі вона затрималася у Стрию.

20 травня 1919 р. Стрий зайняли польські війська. 22 травня 1919 р. без суду і слідства розстріляно композитора Остапа Нижанківського.

У 1920 р., після закінчення українсько-польської війни, знову активізувалась просвітницька робота. Скориставшись тим, що Польща мала дати галичанам широку культурну автономію, українці почали відновлювати роботу своїх товариств, припинену вище описаними подіями, хоч це викликало шалений опір польських шовіністів. У минулому «русинські» товариства тепер стали називатися українськими («Українське казино», «Союз українок», «Взаємодопомога українських вчителів» тощо). Це дуже дратувало польську владу, вона «тиснула» українців різними заборонами, санкціями, штрафами.

Незважаючи на несприятливі умови, вже в 1921 р. запрацювали виділи (управи) «Просвіти» у Галичині. 27 жовтня 1921 р. на Стрийщині відбулися загальні збори «Просвіти». Значну роботу у просвітницькій діяльності бере на себе театр, що діє до 1939 р. (до приходу перших «совітів»). Діяльність театру у Стрию утверджувала українську мову, несла знання культури, історії і побуту народу. Це була велика виховна школа національного патріотизму.

Після Першої світової війни «Стрийський Боян» відновлює свою діяльність. Але через відсутність постійного диригента могли проводитися тільки Шевченківські концерти. У 20-х роках керівником стає Євген Форостина, а пізніше Богдан Вахнянин, і лише тоді діяльність товариства значно активізується. «Боян» знову починає давати не лише Шевченківські, але й інші ювілейні концерти, виїздить з виступами до навколишніх сіл.

У 20-30-х рр. у Народному домі Стрия відбувалися концерти і виступи знаменитих співаків та піаністів-віртуозів. У 20-х роках на його сцені виступали Михайло Голинський, Модест Менцинський, Галя Левицька, Соломія Крушельницька. Культурно-мистецьке життя Стрийщини активізувалося завдяки організації в 1913 р. у Стрию філії Вищого Музичного інституту ім. М. Лисенка.

Організатором стрийської музичної філії був Станіслав Людкевич. Першим директором – професор географії Стрийської гімназії Євген Форостина. Він любив і знав хорове мистецтво, написав оперу «Над Дніпром», яку поставив театр Народного дому. Коли ж запрацювала філія, то всі її концерти, імпрези проходили у Народному домі.

У 1924 р. «Стрийський Боян» відзначає свій 30-літній ювілей великим святковим концертом,

¹ Над вікнами вздовж цілого фасаду, з боку вул. Гоша, на будівлі виступало поле, викладене із блакитного мармуру, на якому були викарбувані і позолочені слова «Руському народові». Оскільки тоді в Галичині українці ще називали себе «русинами» – так воліли їх називати і поляки, що мали автономію у тодішній Австро-Угорщині. Таку назву підтримували і москвофіли під впливом Російської імперії. Тому потрібні були роки, щоб «русини» стали «українцями». «Русинами» («русскими») їх вважали «визволителі».

на який приїхали представники від Дрогобицького, Перемишльського та Львівського «Боянів». У 1935-1936 рр. диригентом «Стрийського Бояна» був М. Колесса. Під його керівництвом у 1936 р. вдало пройшов концерт українських народних пісень.

Діяльність товариства «Стрийський Боян» тривала аж до Другої світової війни і мала надзвичайний вплив на музично-хорове життя Стрийщини. Концерти «Бояна» будили любов до хорового мистецтва, до рідної пісні. За прикладом «Стрийського Бояна» було організовано багато хорів по сільських читальнях. Це дало підставу товариству «Просвіта» у 30-х роках щорічно проводити великі фестивалі української пісні та конкурси сільських хорів. З 1935 р. «Просвіта» організовує у Народному домі конкурс хорів Стрийщини. Про це знаходимо згадку в журналах «Українська музика» (1937 р., Ч. 3 та 1938 р., Ч. 5): «У нашому місті музичне життя, а особливо хорове, в останніх часах підупало. У повіті, по селах справа ця не завмирає, навпаки, хорове життя активізується там щораз більше; в травні будемо мати великий конкурс хорів, про який не занедбаємо написати». Про це зазначає стаття у цьому журналі з 1937 р. (Ч. 4). «При кінці травня почався традиційний конкурс хорів Стрийщини, zorganizований місцевою філією «Просвіти». Взяло в ньому участь коло 30 хорів (з одного повіту!), що завзято й амбітно змагалися між собою за краще місце в таблиці. Врепті дня 3 червня прийшло до остаточного фіналу, що до нього стануло 12 вибраних хорів мішаних, жіночих і чоловічих. Оціночна комісія складалася з фахових музик, приїзжих із Львова. Загально виказав цей конкурс досить високий рівень і дуже серйозне ставлення до справи; репертуар хорів був мистецький і цілком поважний (концерт Бортнянського, «Хустина» Топольницького з форт. супроводом, Лисенко, Леонтович, М. Колесса, Кудрик і т. д.). Показалося, що в деяких селах іде дуже інтензивна музична праця... А всі виказували великий запал і якнайбільше доброї волі» (Ч.5). Завдяки «Бояну» музичне життя Стрийщини почало розвиватись швидкими темпами.

На жаль, це далеко не повний перелік подій, зокрема музичних, що відбувалися в стінах Народного дому у Стрию, славних імен тих, хто виступав на його сцені. Але й наведені факти свідчать, що Народний дім у Стрию став справжнім культурним і духовним центром української Стрийщини, а музичне товариство «Боян» було однією з його активно діючих інституцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Відкриття Народного Дому в Стрию // Діло. – 1901. – 2 (15) січня. – С. 4. Вісник. – 1864. – Ч. 23.
2. Загайкевич М. Музичне життя Західної України другої половини ХІХ ст. – К.: АН УРСР, 1960.
3. Лисько З. Піонери музичного мистецтва в Галичині. – Львів: Видавництво М. П. Коць, 1994.
4. Колесса Ф. М. Музикознавчі праці / Підготувала до друку С.Й.Грица. – Київ: Наукова думка, 1970.
5. Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії, виступи / Упорядкування, редакція, вступна стаття і примітки З. Штундер. – Львів: Дивосвіт, 1999. – Т.1. – С. 331-332.
6. Мандрик М. Стрийський народний дім. Суспільно-історичний нарис. – Стрий, 2000.
7. Товариство «Стрийський Боян». Машинопис / Підписано: М. Волошин, голова Іван Ревачкович та др. Юліан Кмита, писар. – Стрий, 1903.
8. Ханік Л. Історія хорового товариства «Боян». – Львів, 1999.

Oksana Myronova

Musical culture of Struy city and Struy region and its sens in development of art traditions Galichiny during 10-30 years of XX century

This article is the attempt to summerire the research of one of these questions and has for an object to stop existent gap in the Ukrainian musical study of a particular region and nose after the features of development of cultural and art processes of Galicia on a local example one, exactly to the polyethnics' region which belongs to the most important element of the Galicia's musical culture.

Key words: musical life and culture, choral associations, musical cells, cultural and art traditions.